

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 330/2019 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen selkokielen lisäämisen edistämisestä Suomessa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Arja Juvosen /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 330/2019 vp:

Miten hallitus aikoo edistää selkokielen lisäämistä Suomessa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Noin 8-12 prosentilla suomalaisista arvioidaan olevan niin heikot kielelliset taidot, että yleiskielisen tekstin lukeminen on heille vaikeata. Tarve selkokieliseen kirjallisuuteen ja tiedotusaineistoon kasvaa. Tällaisesta aineistosta hyötyvät useat eri ryhmät: maahanmuuttajat, luki-vaikeuksista kärsivät, muistisairaat, kehitysvammaiset ja afaattiset henkilöt. Selkoaineisto on heille usein ainoa mahdollisuus lukea kirjallisuutta ja saada ajankohtaistietoa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut selkokirjallisuuden valtiontukea selkokirjojen tekijöille vuodesta 1990 lähtien. Ministeriö tukee selkokiellisen ja muun helposti saavutettavan tieto- ja kaunokirjallisuuden tekemistä sekä selkokirjallisuuden tutkimusta kulttuurin ja taiteen määrärahoista. Vuonna 2019 määräraha on 145 000 euroa.

Vuodesta 2004 lähtien avustusten myöntäminen on delegoitu Kehitysvammaliiton Selkokeskukselle, jonka yhteydessä toimiva selkokirjatyöryhmä tekee Kehitysvammaliitolle suositukset tuen jakamisesta. Työryhmässä on kirjailijaliittojen, kirjastoalan sekä selkokielen neuvottelukunnan nimeämät edustajat.

Valtionavustuksia on viime vuosina myönnetty keskimäärin 70-80:lle selkokirjojen kirjoittajalle, kuvittajalle ja kustantajalle. Myönnetyt avustukset mahdollistavat 10-20 kirjan julkaisemisen vuosittain. Hakemusmäärät ovat kasvaneet usean vuoden ajan. Selkokirjojen kustantajien mukaan heille tarjotaan jatkuvasti enemmän selkokirjojen käsikirjoituksia. Ministeriön myöntämästä avustuksesta enintään 10 prosenttia kohdistetaan avustustoiminnan hallinnointiin.

Selkokielen osaamistarpeisiin vastaavan Selkokeskuksen toimintaa rahoittaa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) kohdennettuna yleisavustuksena Kehitysvammaliiton kautta. STEA valmistelee hakemusten perusteella avustusehdotuksen sosiaali- ja terveysminis-

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 330/2019 vp

teriölle, joka päättää avustuksesta. Avustus on suunnattu Selkokeskuksen toimintaan ja selkoudistulehtien julkaisuun, selkokieliseen tiedotukseen ja kulttuurin edistämiseen, selkokielen kehittämiseen ja selkoaineistojen tuottamiseen sekä selkokielisten verkkosivujen ylläpitoon ja kehittämiseen. Avustuksessa on ollut määräaikainen korotus turvapaikanhakijoille ja pakolaisille suunnatun selkokiellisen materiaalin tuottamiseen.

Selkokielen tutkimus on varsin nuori tutkimusala Suomessa. Selkokieleen kohdistunutta tutkimusta on tehty kielentutkimuksessa, kirjallisuustieteessä, logopediassa ja kasvatustieteessä. Monella tieteenalalla sivutaan aiheita, jotka ovat selkokielen kehittämisen kannalta merkittäviä. Alalta on valmistunut jonkun verran opinnäytteitä, mutta tutkimustarve on huomattava ja kasvaa jatkuvasti. Helsingin ja Jyväskylän yliopistoissa on kartoitettu selkokielen tutkimuksen tilannetta ja ryhdytty toimiin tutkimuksen edistämiseksi. Tärkeitä tutkimusaiheita ovat esimerkiksi ymmärrettävyys, rakenteet, sanastot, selkokielen taustakäsitteet, selkokirjallisuuden asema ja kehittäminen, eri kohderyhmien eriytyvät selkokielen tarpeet sekä kielensisäinen kääntäminen.

Selkokielen tutkimuksen keskeinen työkalu on selkokielen korpus, jota on ryhdytty koostamaan Kielipankkiin vuonna 2016. Korpusta täydennetään edelleen sekä teksti- että puheaineistoilla. Korpuksen täydentäminen on osa Helsingin yliopiston ja Selkokeskuksen yhteistyötä. Helsingin yliopisto varautuu kouluttamaan selkokielen asiantuntijoita kannustamalla opiskelijoita selkokieltä koskeviin valintoihin opinnäytetyön aiheesta päätettäessä.

Selkokieli on ollut osa Kotimaisten kielten keskuksen kampanjointia selkeän virkakielen edistämiseksi. Kotus edistää omalta osaltaan selkeää hallinnollista kieltä tarjoamalla kansalaisille kieleen liittyviä palveluja ja viranomaisille vapaasti verkosta saatavia apuneuvoja kielenkäytön kehittämiseksi. Selkeä hallinnon kieli vahvistaa demokratiaa, osallisuutta ja luottamusta yhteiskunnan instituutioihin. Kotimaisten kielten keskus tekee yhteistyötä viranomaisten, median ja eri kieliasiantuntijoiden, kuten selkokielen asiantuntijoiden kanssa.

Selkokielen ja –kirjallisuuden tuntemusta tarvitsevat erityisesti luokanopettajat, erityisopettajat, äidinkielen opettajat ja suomi/ruotsi toisena kielenä –opettajat. Keskeistä on, että opettaja tunnistaa ne oppilaat, joille yleiskieli on liian vaikeata ja tuntee itse riittävän hyvin tarjolla olevaa selkokirjallisuutta. Opetushallituksen rahoittamana on tarjolla selkokieleen perehdyttävää täydennyskoulutusta eri opettajaryhmille. Tätä tarjontaa on aiheellista kasvattaa. Erityisopettajakoulutuksessa on selkokielestä opetusta ja opiskelijat tutustuvat selkomateriaaleihin, mutta selkokieleen perehdyttävää opetusta tarvitaan myös varhaiskasvatuksen opettajien, luokanopettajien, äidinkielen opettajien ja suomi/ruotsi toisena kielenä –opettajien koulutuksessa. Pidän tärkeänä, että yliopistot edistävät opettajankoulutuksessaan selkokielen tuntemusta. Opetusalan ohella selkokieleen ja –kirjallisuuteen liittyviä koulutustarpeita on esimerkiksi maahanmuuttajien kanssa toimivilla viranomaisilla ja sosiaali- ja terveysalalla.

Ammatillisessa koulutuksessa sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneen lähihoitajan osaamiseen kuuluu selkokielen käyttäminen. Selkokielen käyttäminen on osa kaikille opiskelijoille kuuluvaa pakollista osaa, jonka mukaan opiskelija osoittaa osaamisen näytössä ja se arvioidaan osana muuta ammatillista osaamista. Lähihoitajien koulutukseen kuuluu laajemminkin

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 330/2019 vp

puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käyttäminen, sillä lähihoitajat työskentelevät erilaisten ja eri-ikäisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutusosaaminen on keskeistä esim. vanhusten, lasten tai vammaisten henkilöiden kanssa työskenneltäessä. Työelämässä hoiva-, hoito-, kasvatusta ja ohjaustyössä lähihoitajat kohtaavat usein henkilöitä, joilla on erilaisia puheen- tai kielen kehityksen häiriöitä. Myös maahanmuuttajat ja vieraskieliset henkilöt hyötyvät selkokielen käytöstä.

Ammatillisessa koulutuksessa voidaan osana tutkintokoulutusta järjestää opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja, joiden avulla opiskelija voi vahvistaa opiskelutaitoja, kuten kielellisiä, matemaattisia tai tietoteknisiä valmiuksia tai opiskelutekniikkaa. Kielellisten valmiuksien kehittämisen keskeisenä pedagogisena keinona toimii usein selkokieli, esimerkiksi suomi toisena kielenä -opetuksessa. Selkokielistä oppimateriaalia hyödynnetään myös ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa, jossa annetaan opiskelijoille valmiuksia ammatilliseen tutkintokoulutukseen hakeutumisesta sekä vahvistetaan opiskelijoiden edellytyksiä suorittaa ammatillinen tutkinto. Muun muassa Opetushallitus on tuottanut tähän tarvittavaa selkokielistä oppimateriaalia.

Aikuisten luku- ja kirjoitustaidon opetus jakautuu pääasiassa aikuisten perusopetuksen ja vapaan sivistystyön tehtäväksi. Kielitietoista opetusta ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta on kehitetty tuottamalla tukimateriaalia, tukemalla opetustoimen henkilöstön koulutusta ja avustamalla kehittämishankkeita. Selkokielistä aineistoa hyödynnetään tässä työssä.

Helsingissä 4.12.2019

Tiede- ja kulttuuriministeri Hanna Kosonen